

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): закон України № 530-IX від 17 березня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>.
2. Про захист населення від інфекційних хвороб: закон України №1645-III від 6 квітня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України № 8073-X від 7 грудня 1984 року, ред. від 11.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

УДК 342.951

Анатолій Трохимович КОМЗЮК,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7377-9241>;*

Євгенія Анатоліївна ЛИПІЙ,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9952-83X>*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ

Національна поліція України як орган виконавчої влади для реалізації визначених Законом про неї завдань та обов'язків у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1] використовує різноманітні засоби, серед яких визначальними є поліцейські заходи. Саме засоби діяльності лежать в основі виділення поліції як самостійного державного інституту. Для поліцейської діяльності використання сили чи спеціальних повноважень, тобто примусу, є обов'язковою, практично системоутворюючою ознакою. Якщо такі засоби не використовуються, діяльність не можна назвати поліцейською. Найважливішими є ті з них, що використовуються всіма поліціями за всіх часів, тобто справді всезагальні засоби поліцейської діяльності, – озброєність, безпосередній примус, сила, причому в широкому розумінні – від

простого дотику до насильницького позбавлення життя. Надане поліції право застосовувати силу для виконання своїх обов'язків – її головна відмінна риса, що дозволяє поліції зайняти особливе місце в державній системі правоохорони [2, с. 97].

Повноваження поліції щодо застосування різних поліцейських заходів з метою протидії правопорушенням встановлено переважно Законом України «Про Національну поліцію». Його ст. 29 визначає ці заходи як дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень [1]. Вже у наведеному законодавчому визначенні міститься суттєвий недолік методологічного характеру, адже дія може бути водночас і превентивною, і примусовою, оскільки ці ознаки не є одноплановими, вони належать до різних груп. Тому, якщо використано лексичну форму протиставлення «або – або», то для прикметника «превентивний» такими можуть бути «припиняючий» і «каральний», а для прикметника «примусовий» – лише «непримусовий». Те ж саме можна сказати і щодо використання авторами терміна «превентивно-примусовий характер» заходів [3, с. 165].

Незрозумілим є також фактичне заперечення у Законі примусового характеру превентивних заходів. На нашу думку, всі поліцейські заходи є примусовими, адже їх застосування тим чи іншим чином обмежує права, свободи чи законні інтереси певних осіб без їх на те згоди. Як зазначалось, застосування саме цих заходів обумовлює існування поліції як спеціального правоохоронного органу.

Не можна погодитись і з думкою, що поліцейські заходи застосовуються лише поліцейськими [4, с. 125.] (ст. 29 Закону «Про Національну поліцію» також містить незрозуміле положення, що поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції). Застосування поліцейських заходів властиве будь-якій поліцейській діяльності, суб'єктами якої є також багато інших державних органів. Тому положення Закону України «Про Національну поліцію», які визначають повноваження поліції щодо застосування поліцейських заходів, є універсальними, їх приписи поширюються і на інших суб'єктів поліцейської діяльності: Державну прикордонну службу, Національну гвардію, Службу безпеки тощо. В законах, які визначають їх правовий статус, містяться прямі посилання на дію Закону «Про Національну поліцію» з цих питань [5].

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає різні види поліцейських заходів. Аналіз ст. 30 дозволяє стверджувати про

три групи таких заходів, які мають адміністративно-правовий характер: 1) заходи реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення КпАП України [6]; 2) превентивні поліцейські заходи, 3) поліцейські заходи примусу. Крім того, передбачено, що поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати й інші заходи, визначені окремими законами. Це, наприклад, закони «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7], «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [8] тощо.

Щодо превентивних поліцейських заходів, розуміння яких для вітчизняної юридичної науки є відносно новим, варто насамперед звернути увагу на термін «превентивні». Цей термін має латинське походження («*praeventio*») і означає «запобігання». Отже, буквально превентивні заходи є заходами запобігання правопорушенням, тобто покликані не допускати, відвертати їх. В той же час окремі із заходів, які названо превентивними, можуть застосовуватись тільки за наявності правопорушення, коли говорити про превенцію вже неможливо. Наприклад, зупиняти транспортні засоби поліцейські мають право переважно у випадках порушення водіями правил дорожнього руху. Таким чином, превентивні поліцейські заходи насправді можуть переслідувати мету і запобігання правопорушенням, і їх припинення. Іншими словами, у цій групі поліцейських заходів об'єднано окремі адміністративно-запобіжні заходи і заходи адміністративного припинення. Правда, варто мати на увазі, що у побутовому розумінні досить часто терміном «запобігання» охоплюється також припинення тих чи інших дій і недопущення настання певних шкідливих наслідків.

Наведений у 31 Закону України «Про Національну поліцію» перелік превентивних заходів не є вичерпним, що можна назвати недоліком цього Закону, оскільки у ньому всі заходи, які повноважна застосовувати поліція, необхідно було хоча б згадати. Наприклад, якщо про заходи для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі йдеться у ст. 23 «Основні повноваження поліції», то щодо здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі сказано лише про перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, хоча цей нагляд за своїм змістом є значно ширшим.

Доцільно було б доповнити зазначений перелік також таким заходом як вимога припинити протиправну поведінку, адже це необхідно для належного виконання поліцією її завдань та функцій. Крім

того, ст. 124-1 КпАП України встановлює адміністративну відповідальність за ненадання посадовими особами підприємств, установ, організацій і громадянами транспортних засобів, що їм належать, поліцейським у встановлених законом невідкладних випадках. Цілком логічно було б передбачити також відповідні повноваження поліції як превентивний поліцейський захід, а також визначити поняття цих «невідкладних випадків».

Третю групу поліцейських заходів становлять заходи, які у Законі «Про Національну поліцію» названо поліцейськими заходами примусу. З таким їх розумінням можна посперечатись, оскільки щодо інших заходів термін «примус» не використовується, хоча сумнівів у їх примусовому характері бути не може, інакше вони взагалі втрачуть свою цінність.

З прийняттям Закону «Про Національну поліцію» значної деталізації отримало регулювання підстав застосування та видів спеціальних засобів, які раніше визначались підзаконними актами, що варто відзначити як позитив цього Закону, хоча він у цій частині більше нагадує інструкцію. Але, зважаючи на важливість даного питання для забезпечення прав і свобод людини та громадянина, це цілком виправдано.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

2. Соловей Ю. П. Правовое регулирование деятельности милиции в Российской Федерации: Дисс. ... докт. юрид. наук. М., 1993. 346 с.

3. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

4. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

5. Комзюк А. Т. Предмет поліцейського права України: проблеми визначення. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України* : Збірник тез доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 11 квітня 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 133-135.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 32. Ст. 455.

8. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455.

UDC 343.98

Valeriia MALIAROVA,

Doctor of Law, Professor,

Department of Forensic Science and Forensic Expertology,

Kharkiv National University of Internal Affairs;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0766-0752>

OPPORTUNITIES TO CONTROL CORRUPTION CRIMES IN WARTIME CONDITIONS

Today, Ukraine is in an extremely difficult situation due to military action on its territory. But even in such a dire situation it is necessary to think about the future of our country. This future is inextricably linked to respect for law and order in the state. The work of the police and the investigation of crimes in the current circumstances is incredibly complicated. It is even more difficult to detect and investigate crimes of corruption. Including crimes motivated by the desire for profit in a war situation.

We must understand that corruption crimes in war become even more dangerous than in peacetime. And their investigation is incredibly complicated by martial law. At the same time, the damage from corruption crimes is incredibly increased. After all, in conditions of war there is a reassessment of human values.

Unfortunately, in the conditions of a military conflict, the prevention of corruption offenses is not a priority. But the current realities indicate that corruption infects and affects every area of Ukrainian public concern. This situation directly threatens not only the stability, but the very existence of democratic institutions, hampers the successful development of the country, hinders reforming the economy and, unfortunately, discredits the public authorities. Despite government efforts to the contrary, notwithstanding the existence of well-developed anti-corruption legislation and newly created anti-corruption state agencies, the number of corrupt acts and abuses does not decrease. The most dangerous corruption forms and manifestations exhibit elements of criminally punishable acts and within a legal framework are defined as criminal, or termed corruption-related crimes.